

ПРОБЛЕМА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ

Брешко В.В.,

студентка 4 курсу

факультету міжнародних відносин

Науковий керівник: Цалан М.І.,

викладач кафедри міжнародних економічних відносин

факультету міжнародних відносин

Інститут економіки та міжнародних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

(м. Ужгород, Україна)

The article defines the main problems of higher educational system in Ukraine that affect the employment of graduating students and the possible ways of their solution.

Постановка проблеми. Вища освіта у сучасному світі відіграє важливу роль. Якість освіти є одним з головних показників рівня розвитку суспільства тієї чи іншої країни. За підрахунками ЮНЕСКО достатнього рівня цивілізаційного розвитку сьогодні і в майбутньому можуть досягти країни, в яких 40-60% працездатного населення мають вищу освіту. В Україні цей показник становить тільки 25%. Тому, щоб наблизитися до європейських стандартів, чисельність людей з вищою освітою треба подвоїти.

Не випадково освіта належить до найважливіших напрямів державної політики України. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості.

За роки незалежності не раз робилися спроби реформувати систему вищої освіти, однак не всі цілі та завдання були реалізовані. Економічний спад та бюрократизація призвели до формального навчального процесу, замінивши досягнення реальних результатів та формування загальних уявлень про світ та розвитку уяви у дітей на складання звітності та одноманітне викладання матеріалу, що й спостерігається у вищих навчальних закладах.

Враховуючи те, що політика України спрямована на євроінтеграцію, потрібно проводити також ефективне реформування освітнього сектору і замінити застарілі методи навчання на інноваційну стратегію розвитку освіти. Адже результати освітнього процесу безпосередньо впливають на економіку країни в цілому.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Сьогодні проблема ефективності освіти займає важливе місце в наукових та практичних дослідженнях науковців. Проблемами реформування освіти в останні десятиліття займалися такі науковці, як: Войтенко Г.О., Войтенко В.П., Телис Л.А., Ю. Жук. У суспільстві і серед вітчизняних освітян, на думку Ю. Жука, відсутнє усвідомлення, що освіта, і вища зокрема, є основою добробуту в державі [1].

Метою статті є аналіз основних проблем в системі вищої освіти України та можливі шляхи їх подолання для підвищення її якості та конкурентоспроможності, враховуючи досвід країн-членів Європейського Союзу (ЄС).

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні має місце реальна потреба здійснення раціональних реформ у галузі освіти, науки та молодіжної політики. Хоча раніше вважалося, що випускники українських вузів отримують хорошу освіту радянського зразка, на сьогодні ця ситуація змінилася. З огляду на застарілі методи викладання, застарілі освітні фонди та низький рівень матеріально-технічного, інформаційного та фінансового забезпечення, а також на поточну політичну та економічну ситуацію в країні у студентів зникає мотивація до здобуття якісної вищої освіти.

Щоб підвищити якість української системи освіти та наблизити її до європейських стандартів, було підписано Указ Президента № 344/2013 від 25 червня 2013 року «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року». Цей документ на основі аналізу сучасного стану розвитку освіти визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері освіти [2].

Особлива увага в цьому документі приділяється вищій освіті, окремо виділені основні проблеми у її сфері, серед яких зокрема такі:

- недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці;
- обмеженість доступу до якісної освіти окремих категорій населення;
- недостатня зорієнтованість структури і змісту професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти на потреби ринку праці та сучасні економічні виклики;
- невідпрацьованість ефективної системи працевлаштування випускників ВНЗ, їх професійного супроводу;
- наявність у системі освіти фактів корупції, неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів, «розбазарювання» приміщень навчальних закладів;
- неефективність управління системою та закладами освіти, недостатній рівень самоврядування навчальних закладів, залучення до управління громадських інституцій, роботодавців та інших користувачів освітніх послуг [3].

Вказані проблеми проявляються в подальшому у працевлаштуванні молодих спеціалістів. Рівень безробіття серед молоді є достатньо високим і становить 17%. За даними Державного комітету статистики України на 1 вересня 2013 року кількість зареєстрованих безробітних становила 422,1 тис. осіб, з них молоді – 183,3 тис. осіб або 42,1%. За законодавством молоддю вважаються громадяни віком від 15 до 35 років. Найменший рівень зайнятості – серед 15–24-річних. Але це обумовлено тим, що молодь у такому віці ще навчається і не має конкурентних переваг на ринку праці. Водночас росте рівень безробіття серед молоді віком 24–29 років порівняно з 2011 роком – до 9,5% проти 9,2% [4].

У 2012 році на обліку в Державній службі зайнятості перебувало 887,9 тис. незайнятих громадян віком до 35 років або 48,6% від загальної чисельності осіб, які перебували на обліку. З них 52,9 тис. були випускниками вузів, 33,5 тис. закінчили професійно-технічні заклади і 6,3 тис. – середні загальноосвітні школи. Це вказує на те, що більшість безробітних молодих людей мають вищу освіту, яка не забезпечує їм стовідсоткового працевлаштування [5].

Та в ЄС ситуація не набагато краще. Згідно з даними Євростату, безробіття в ЄС серед молоді в травні поточного року сягнуло 23,1%. Найнижчий рівень

молодіжного безробіття традиційно в Німеччині (7,5%), а найвищий — у найбільш ураженій кризою Греції (62,5%). З цієї причини 27 — 28 червня в Брюсселі на саміті 20 голів країн ЄС і 28 представників міністерств праці розробили заходи з боротьби з молодіжним безробіттям. Було ініційовано «Пакет заходів для зайнятості молоді», згідно з яким державам-членам Євросоюзу рекомендується запровадити гарантії для молоді, які передбачають, що кожній молодій людині до 25 років надається високоякісна пропозиція на роботу, навчання або тренінгові програми протягом чотирьох місяців для уникнення безробіття. З цією метою з бюджету ЄС планується виділити 6 млрд євро. На цьому ж саміті вирішили надати за допомогою Європейського інвестиційного банку 10 млрд євро дотацій, які використовуватимуться для заохочення комерційних банків активніше кредитувати малий та середній бізнес, особливо в країнах Південної Європи, найбільш уражених кризою. Це пояснюється тим, що малі та середні підприємства забезпечують до 70% робочих місць у ЄС.

Однією з причин безробіття молоді в Україні також є те, що випускники відмовляються від роботи через низьку заробітну плату. Молоді без досвіду пропонують працювати за 1,5-2 тис. грн. Це стосується різних сфер. На роботу з такою зарплатою можна влаштуватися оператором в колл-центр, кур'єром, касиром, секретарем, помічником бухгалтера чи юриста. Але молодь орієнтована на вищу заробітну плату, хоча не завжди ці претензії є обґрунтованими, оскільки роботодавці не готові надавати високооплачувані місця людям без досвіду роботи.

Держава певним чином намагається вирішувати проблему працевлаштування студентів. Ще у 1993 році було прийнято Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", який підтримує тих, хто вирішив працювати в селі. Щоб залучити молодого працівника на роботу в провінції, йому надають житло на термін його роботи та одноразову допомогу в десятикратному розмірі зарплати за рахунок бюджету. Умовою надання такої допомоги є укладання працівником договору з роботодавцем, який розташований у сільській місцевості, не менш ніж на три роки. Також працівнику надається право отримати це житло у власність, якщо він відпрацює у даному населеному пункті не менше десяти років. Та відповідних результатів це не дало [6].

Одним із нещодавніх кроків у цьому напрямі було те, що у січні 2013 року набрав чинності Закон України "Про зайнятість населення". Згідно з ним студентам, які здобули ступінь "кваліфікований робітник", "молодший спеціаліст", "бакалавр", "спеціаліст" і продовжують навчатися на наступному кваліфікаційному рівні, надано право проходити стажування за спеціальністю. Найбільшим плюсом для молоді є запис про проходження стажування до трудової книжки. Термін стажування не повинен перевищувати 6 місяців. І за цей час студент може здобути мінімальні навички і показати свої ділові якості. Втім стажування скоріш за все буде безоплатним [7].

Та на жаль, ці державні ініціативи повільно запроваджуються. Також існує велика недовіра до держави, і тому небагато людей наважується на такі програми сприяння.

В ЄС також не у всіх країнах реалізуються заходи з подолання безробіття. Так, наприклад, у Португалії молодь краще буде отримувати допомогу по безробіттю, яка становить 500-1000 євро, ніж влаштується на роботу. На противагу Німеччині пройшла структурні реформи та випробувала на собі систему подвійної освіти, під час якої студенти одночасно навчаються і працюють. Не дарма Іспанія вже

почала запроваджувати дуальну систему освіти. Інші країни, такі, як Італія, Португалія чи Греція, мають теж піти цим шляхом.

Також на високий рівень безробіття впливає дисбаланс між освітою та ринком праці. Федерація роботодавців України (ФРУ) провела дослідження, під час якого в Україні було виявлено надлишок молодих фахівців, що опанували управлінські та гуманітарні спеціальності. Натомість в країні не вистачає професіоналів інженерно-технологічного напрямку, агрономів, агроінженерів, апаратників, механіків, токарів, операторів промислових машин, слюсарів і електрогазозварювальників, здатних забезпечити роботу промислових підприємств. Через п'ять років – до 2017 року – перелік найбільш затребуваних професій поповниться будівельниками, налагоджувальниками промислових комп'ютерів, газопровідниками, інженерами контрольно-вимірвальними приладів і медсестрами, прогнозують в ФРУ, посилаючись на результати експертного опитування, проведеного Федерацією серед власників і керівників промислових підприємств і об'єднань, які входять до її складу [8].

Очевидно, що освітня система не задовольняє інтереси ринку, і тому необхідно провести її переорієнтацію на реальні потреби української економіки, що дозволить значно скоротити молодіжне безробіття. А саме потрібно переглянути модель фінансування системи вищої освіти таким чином, щоб спеціальності та обсяги держзамовлення відповідали обумовленим потребам суспільства з урахуванням плану його розвитку на найближчі 10 років. Також потрібно проводити освітні кампанії та популяризацію пріоритетних професій у середніх навчальних закладах. Адже саме в 9–11 класах учні починають робити вибір, на якій із спеціальностей продовжити навчання, тому їм варто звернути увагу на потрібні в майбутньому предмети.

Але не тільки держава повинна допомагати та орієнтувати молодь. Роботодавці також повинні бути зацікавлені у підготовці висококваліфікованих працівників. Доцільними були б підтримка та фінансування потрібних їм спеціальностей, проведення днів відкритих дверей на підприємствах та в організаціях, сприяння у проходженні практики студентами. На сучасному етапі система української освіти орієнтована на опанування тільки теоретичного матеріалу. Отож у студентів немає значних можливостей здобувати практичний досвід, що також впливає на їх подальше влаштування на роботу. Як показує практика, більшість випускників знаходять роботу за допомогою знайомих, в мережі Internet або газетах. Близько 10% з них звертаються у Державну службу зайнятості або в університетські центри зайнятості. Було б доцільно, якби роботодавці співпрацювали з університетами і брали участь у навчальному процесі студентів, надавали їм відповідних практичних знань з подальшим працевлаштуванням. Не дарма у ЄС хочуть запровадити програму "гарантії роботи" для молоді, яка передбачає, що не пізніше ніж через чотири місяці після закінчення навчання у школі чи в університеті кожен повинен одержати місце для здобуття професійно-технічної освіти або місце роботи.

Висновок. Враховуючи зазначене вище, можна зробити висновок, що сучасна вища освіта в Україні не взаємодіє з реальним ринком праці та економікою в цілому, оскільки існує велика невідповідність між попитом та пропозицією стосовно тих чи інших спеціальностей.

Щоб вирішити цю проблему, потрібно використовувати нові методи навчання, роблячи акцент на здобутті саме практичних знань. Оскільки сучасний ринок

праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян. Одним із методів є запровадження дуальної системи освіти, яка вже виправдала себе у Німеччині, коли паралельно відбувається навчання у вищих навчальних закладах та на виробництві. Це полегшить доступ молоді на ринок праці.

Список використаних джерел

1. Жук Ю. Треба вміти дивитись у вічі, або в Болонський процес слід входити з українським позитивним досвідом, враховуючи реалії / Ю.Жук. // Вища школа. 2005. – 16-23 березня. – С.12-17.
2. Президент схвалив Національну стратегію розвитку освіти в Україні до 2021 року / Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246469522&cat_id=244276429
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки / Департамент науки та освіти Харківської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://guonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/4455.pdf>
4. Зареєстроване безробіття у 2013 році / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/gr/sz_br/sz_br_u/zb_2013_u.htm
5. Статистичний збірник "Ринок праці України - 2012" / Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list>
6. Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" (N 2999-ХІІ від 05.02.93) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
7. Закон України "Про зайнятість населення" (№ 406-VII від 04.07.2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
8. Баланс між освітою та ринком праці скоротить молодіжне безробіття / Федерація роботодавців України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.fru.org.ua/balans-mizh-osvitoyu-ta-rinkom-praci-skorotit-molodizhne-bezrobittya/>